

Goreczky Tamás

Egy görög-török konfliktus története a 19. századból – az 1896-97-es krétai válság az osztrák-magyar diplomáciai iratok tükrében¹

Abstract

The island of Crete, an Ottoman possession since the end of the 1645-69 Ottoman-Venetian war, was established by the 1878 Pact of Halepa as an autonomous state under Ottoman rule. However, political and ethnic tensions led to a rebellion in 1895, which greatly expanded throughout 1896-97 to cover most of the island. The Greek government sent military forces to the island, provoking a war with the Ottoman Empire. The war was ended by the intervention of the European great powers, and an autonomous Cretan State, still being under nominal Ottoman sovereignty, was founded. This paper is concerned with the pivotal turns of the 1896-97 Cretan crisis as well as it aims at presenting a survey of the European great powers' political conduct during the crisis, predominantly based on Austro-Hungarian diplomatic documents.

Keywords: Cretan crisis, European great powers, Greece, Ottoman Empire, Greco-Turkish, Pact of Halepa, Treaty of Constantinople, Cretan State, István Burián, Heinrich Calice

1897. augusztus 19-én új osztrák-magyar követ érkezett Athénbe, Burián István személyében. Elődje, Gustav Kosjek báró február 1-jén elhunyt, és helyére Ferenc József Buriánt nevezte ki a görög fővárosba. Burián István tapasztalt diplomatának számított; több évtizedes konzuli és diplomáciai szolgálatot tudhatott maga mögött, figyelemre méltó keleti és balkáni helyismerettel rendelkezett, amelyre szüksége is volt új állomáshelyén.² Bő egy esztendővel megérkezése után így írt barátjának, Thallóczy Lajosnak, a közös Pénzügyminisztérium osztályfőnökének Bécsbe: „Athénben nem minden rózsás, főképp az illatok nem. De mégis szívesen vagyok most itt. Az ország s népe érdekel. Érdekel a múltja is. Azon kívül egyike ez a csekély számú követségeknek, melyek aktuális politikai jelentőséggel bírnak. Tehát addig, míg fontosabb állásra hívnak, szívesen itt maradok...”³ Az „aktuális politikai jelentőség”, amelyre Burián levelében utalt, az immáron több mint egy éve tartó krétai válság volt. Jelen tanulmány

---

¹ Jelen tanulmány a 106353 azonosító számú, *A dualista Monarchia kormányzati rendszere és hatalmi apparátusa* című OTKA-projekt támogatásával készült.

² Burián István tanulmányait az Osztrák-Magyar Monarchia diplomataképző intézetében, a Keleti Akadémián végezte. Külföldi állomáshelyei athéni megbízatása előtt: 1872-74: konzuli gyakornok Alexandriában, 1875-78: alkonzul Bukarestben, 1878-80: belgrádi alkonzul, 1880-1882: szófiai alkonzul, 1882-1886: főkonzul Moszkvában, 1886-95: szófiai főkonzul és diplomáciai ügyvivő, 1896-97: stuttgarti követ. Athénben 1903-ig volt osztrák-magyar követ, amikor is közös pénzügyminiszterré nevezték ki.

³ *Burián István levele Thallóczy Lajoshoz.* Athén, 1898. szeptember 9. Országos Széchényi Könyvtár (National Széchényi Library, OSZK) Kézirattár, Fond XI/166.

a görög-török konfliktusok történetének e 19. század végi epizódjáról, az 1896-97-es krétai válságról kíván áttekintést nyújtani, elsősorban a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchivban fellelhető osztrák-magyar diplomáciai iratok alapján.

Kréta a 19. században

Miután Görögország 1830-ban elnyerte függetlenségét, a krétai görögök a század folyamán felkelések sorozatával próbáltak megszabadulni az oszmán uralomtól. Az 1841-es és 1858-as felkelések eredményeként jogot kaptak a fegyverviselésre, megvalósult a keresztény és a muzulmán egyház jogegyenlősége, emellett a keresztények tanácsokat választhattak, amelyek a keresztény oktatást felügyelték és bírászkodhattak is a helyi szokásjog alapján. E kedvezmények ellenére a krétai görögök nem tettek le végső céljukról, ami nem volt más, mint a sziget egyesítése Görögországgal. A feszültség keresztények és muzulmánok között egyre nőtt, míg 1866-ban ki nem tört a legnagyobb addigi felkelés Krétán. Bár a három évig tartó harcokba görögországi és más európai országokból érkező önkéntesek is bekapcsolódtak, a felkelés kudarccal végződött. Ennek ellenére nem volt egészen eredménytelen, mivel mégis hozott néhány újabb politikai engedményt, így például a krétai keresztények ettől kezdve részt vehettek a helyi közigazgatásban, ami a gyakorlatban számarányuknál fogva keresztény többségű közigazgatást jelentett.⁴

A berlini kongresszus idején, 1878 nyarán újabb felkelés tört ki, amely a brit beavatkozás miatt hamar véget ért, de a halepai (aleppói) paktummal Kréta alkotmányt kapott. A sziget autonóm állam lett az Oszmán Birodalom részeként, élén a Porta által kinevezett kormányzóval, akinek mindig kereszténynek kellett lennie. Ilyen keresztény „pasák” kormányozták a szigetet az 1880-as években, ők elnököltek a helyi parlamentben, ahol konzervatívok és liberálisok küzdöttek a hatalomért. A politikai ellentétek 1889-ben újabb felkeléshez és az 1878-as halepai paktummal létrejött rendszer összeomlásához vezettek. Az európai hatalmak hozzájárultak ahhoz, hogy a Porta katonai erővel tegyen rendet a szigeten, de ahhoz már nem, hogy a helyzetet kihasználva felfüggesse Kréta alkotmányos különállását, és közvetlen oszmán közigazgatást vezessen be a szigeten. II. Abdul Hamid szultánnak ez a lépése általános szimpátiát ébresztett a krétai keresztények iránt és meggyőzte a nagyhatalmakat az oszmán uralom tarthatatlanságáról.⁵

A krétai válság kezdeti időszaka

1895 szeptemberében ismét kisebb felkelés tört ki a szigeten, amely 1896 elejétől viharos gyorsasággal kezdett terjedni. A felkelők elsődleges követelése az

---

⁴ EKINCI, Mehmet Uğur: *The Origins of the 1897 Ottoman-Greek War - A Diplomatic History*, Ankara, 2006. 16-17.

⁵ Uo. 17-18. MOUTAFIDOU, Ariadni: *Die Politik Österreich-Ungarns gegenüber dem osmanisch-griechischen Krieg von 1897*, Wien, 1999. 21.

1878-as halepai paktum visszaállítása volt, és a török csapatok 1896 nyarára a sziget legnagyobb része felett elvesztették az ellenőrzést. Görög nemzeti szervezetek, elsősorban az Ethniki Etaireia („Nemzeti Társaság”) és a krétai központi bizottság mozgósították a közvéleményt, majd a felkelők az anyaország kormányához fordultak segítségért. A Teodorosz Deligiannisz vezette görög kormány az ország rossz pénzügyi helyzete és a hadsereg gyengesége miatt nem kívánt beavatkozni a konfliktusba, ezért igyekezett megfékezni a krétai görögöket támogató nemzeti szervezeteket – sikertelenül. A Nemzeti Társaság, amely mint titkos görög nemzeti szervezet valamennyi görög oszmán uralom alóli felszabadítását tekintette céljának, továbbra is hadianyaggal és a görög hadseregből dezertált tisztek Krétára küldésével támogatta a felkelőket. Mindez Görögországban belpolitikai válsággal fenyegetett, ezért a görög kormány az egyre súlyosbodó helyzetben a nagyhatalmakhoz fordult segítségért: járjanak közben a török Portánál a krétai válság mielőbbi rendezése érdekében. A nagyhatalmak – elsősorban Oroszország, Anglia és az Osztrák-Magyar Monarchia – hajlandónak mutatkoztak a közvetítésre.⁶

A szultán azonban a felkelők minden követelését elutasította, és 1896 májusában csapatokat küldött Krétára. Görögországban a Nemzeti Társaság követelte, hogy válaszlépként a görög kormány is küldjön csapatokat a szigetre. E kérdésben Deligiannisz miniszterelnök nemcsak a Nemzeti Társasággal és a közvéleménnyel, hanem saját kormányával is szembekerült. A kormány megpróbált nyomást gyakorolni saját miniszterelnökére azzal, hogy felhívta a figyelmet belső zavargások és egy, a kormány és a király ellen irányuló felkelés veszélyére. 1896 júniusában a miniszterelnök végül engedett a nyomásnak, és segítséget ajánlott a felkelőknek, aki most már a Görögországgal való egyesülést követelték. Agenor Gołuchowski osztrák-magyar külügyminiszter azt javasolta, hogy a helyzet konszolidálása érdekében a nagyhatalmak küldjenek hadihajókat a szigethez. Június 19-én Gołuchowski orosz kollégájával, Alekszej Lobanov-Rosztovszkij orosz külügyminiszterrel közösen a Porta elé terjesztett egy tizenhárom pontból álló tervezetet, melyben a nagyhatalmak rögzítik a két fél közötti közvetítés feltételeit. Ez a tervezet Krétának keresztény kormányzó kinevezését, a halepai paktum azonnali visszaállítását és a krétai nemzetgyűlés egybehívását irányozta elő. A Porta a tervezetet elfogadta, a felkelők viszont mindaddig elutasították, amíg a nagyhatalmak nem vállaltak garanciát a tervezetben vállaltak betartására.⁷

A válság elejétől kezdve úgy tűnt, hogy a nagyhatalmak nem lesznek hajlandók komolyan megbolygatni a keleti kérdést, nem hagyják veszélybe sodorni a status quot, mivel tisztában voltak azzal, hogy ez még súlyosabb konfliktusokat vonhat maga után. Ennek ellenére a válság gyors rendezésére irányuló közös beavatkozást kölcsönös bizalmatlanság kísérte. Oroszország és Németország Anglia minden

⁶ EKINCI:11-15.; MOUTAFIDOU: 21-22.

⁷ EKINCI: 19-21. SOSNOSKY, Theodor von: *Die Balkanpolitik Österreich-Ungarns seit 1866*, Bd. II, Stuttgart-Berlin, 1914. 113-118.

közel-keleti lépését gyanakvással figyelte, ami a válság folyamán erősen korlátozta a nagyhatalmak hatékony együttműködését. A német kormány, mely keleten elkötelezett török-barát politikát folytatott, sikertelenül igyekezett egy kontinentális szövetséget létrehozni Anglia elszigetelésére: ebben sem az osztrák-magyar, sem az olasz külügyminiszter nem volt partner. A hármasszövetségből sem Olaszország, sem a Monarchia nem volt hajlandó a németek Anglia ellen irányuló politikáját támogatni. Gołuchowski Anglia bevonásával a Földközi-tengeri antant felújításán fáradozott, Emilio Visconti-Venosta olasz külügyminiszter viszont Franciaország és Anglia felé próbált közeledni. Ugyanakkor Franciaország a Németországgal szembeni bizalmatlansága miatt nem tudta támogatni orosz szövetségeseinek britellenes politikáját. Így meghíúsultak a Kréta blokádjáról szóló, az angolokat mellőző német-orosz tervek.⁸

Mindenesetre a nagyhatalmak nagykövetei 1896 augusztusában, Konstantinápolyban előterjesztettek egy tizennégy pontból álló tervezetet, amelyet szeptember elején mindkét fél, a török Porta és a görög felkelők is elfogadtak. Ez a tervezet – bár továbbra is oszmán fennhatóság alatt, de – széles körű autonómiát biztosított Kréta számára, és a nagyhatalmak garanciát vállaltak az intézkedések végrehajtására. E mellett arról is döntés született, hogy Krétára nemzetközi csapatokat küldenek a rend helyreállítása érdekében, és ideiglenesen egy négy admirálisból álló bizottság – egy brit, egy francia, egy olasz és egy orosz tengernagy – fogja igazgatni a szigetet egészen addig, amíg meg nem érkezik az autonóm Kréta Görögország által javasolt főköormányzója. Az egyezmény elfogadásával a krétai válság lezárulni látszott.⁹

1897 januárjában azonban újabb krétai zavargásokról érkeztek hírek. Február elején a felkelők kikiáltották az uniót Görögországgal, és felszólították I. György királyt a döntés elfogadására. A görög kormány a közvélemény és a Nemzeti Társaság nyomására – mely a részleges krétai sikerek és a sajtóra gyakorolt befolyása által további népszerűsége tette szert – január 25-én hadihajókat küldött Kréta szigetéhez. A nagyhatalmak felé mindezt azzal próbálták magyarázni, hogy a sziget keresztény lakosságát akarják megvédeni és további török katonaság partraszállását megakadályozni. Ezzel szemben Timoleon Vasszosz ezredes parancsnoksága alatt görög csapatok szálltak partra Krétán. Vasszosz február 2-án György király nevében birtokba vette a szigetet és kikiáltotta Kréta egyesülését Görögországgal. Az első fegyveres összecsapásra a görög expedíciós erők és egy 4.000 fős helyi török alakulat között február 7-én került sor Livadeiánál, amely a görögök győzelmével végződött. Ez az esemény újabb konfliktust eredményezett Görögország és a szuverenitásában megsértett Oszmán Birodalom között, nem mellesleg Görögország – megsértve az 1896. augusztusi egyezményt – a nagyhatalmakkal is szembekerült.¹⁰

⁸ MOUTAFIDOU: 22-23. LOULOS, Konstantin: *Die deutsche Griechenlandpolitik von der Jahrhundertwende bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges*, Frankfurt am Main – Bern, 1986. 42-60.

⁹ EKINCI: 19-21. MOUTAFIDOU: 23.

¹⁰ EKINCI: 22-26. MOUTAFIDOU: 23-24. SUTTER, Berthold: *Die Großmächte und die*

A nagyhatalmak kísérletei a válság kezelésére

Németország a krétai kérdésben határozott török-barát álláspontra helyezkedett. A kontinentális hatalmak közös fellépésének kialakításán kezdett munkálkodni, és ez ügyben Oroszországhoz fordult. A német kormány törekvése azonban Ausztria-Magyarország részéről elutasításra talált. Amikor Vasszosz ezredes a görög király nevében kinyilvánította a sziget birtokba vételét, Németország Pireusz blokádját javasolta. Gofuchowski külügyminiszter a görög királyra való tekintettel csak azzal a feltétellel egyezett bele bármiféle blokádba, ha azt a többi nagyhatalom is támogatja. Robert Salisbury brit miniszterelnök először elutasította a javaslatot, majd február végén az angol közvélemény és a kabinet minden görög szimpátiája ellenére beleegyezését adta.¹¹

Március 2-án a nagyhatalmak közös diplomáciai jegyzékkel fordultak mindkét félhez, amelyben kimondták Kréta Oszmán Birodalmon belüli autonómiáját, egyúttal felszólították Görögországot, hogy hat napon belül vonja ki csapatait Krétáról. Ellenkező esetben a nagyhatalmak blokád alá vonják Pireuszt és a szigetet. A Porta a jegyzéket elfogadta, a görög kormány azonban országos tiltakozó megmozdulásoktól és a kormány megbuktatásától tartva elutasította. A Nemzeti Társaság azzal fenyegetőzött, hogy az összetűzést Macedóniára is kiterjeszti, ezért a görög kormány úgy döntött, elfogadja a szervezet követelését és ellenáll a nagyhatalmi nyomásnak. Görögország és az Oszmán Birodalom is csapatösszevonásokba kezdett a thesszáliai határon. A görög király és Deligiannis miniszterelnök abban reménykedett, hogy a nagyhatalmak – mivel nem kockáztatnának egy újabb általános keleti válságot vagy egy összeurópai háborút – újabb engedmények érdekében nyomást fognak gyakorolni a Portára.¹²

A görög miniszterelnök azonban alaposan elszámította magát. A nagyhatalmak sikerrel akadályozták meg, hogy a görög-török konfliktusból általános keleti válság legyen, így például Bulgária hiába fáradozott 1897 januárjában azon, hogy Görögországgal és Szerbiával együtt lépjen fel az Oszmán Birodalom ellen. A közös nagyhatalmi jegyzéket a görögök elutasították, így döntés született Pireusz és Kréta blokádjáról: ezt az érintettekkel március 18-án és 19-én közölték. A nemzetközi blokád hivatalosan március 21-én lépett életbe, de a kivitelezéséről előzetesen folytatott tárgyalások túlságosan elhúzódtak ahhoz, hogy a görög-török konfliktus továbbterjedését megakadályozhatta volna. Március 24-én egy 2.600 főt számláló irreguláris görög csapat tört be Macedóniába, hogy ott felkelést szítson a törökök ellen. Válaszul a Porta április 18-án hivatalosan hadat üzent Görögországnak.¹³

Erhaltung des europäischen Friedens zu Beginn der Kreta-Krise von 1897, Südost-Forschungen 1962/21, München, 1962. 242.

¹¹ SOSNOSKY: 113-118. LOULOS: 53. SUTTER: 254.

¹² EKINCI: 42-53. MOUTAFIDOU: 24.

¹³ EKINCI: 54-74. MOUTAFIDOU: 25.

Az 1897-es görög-török háború és az előzetes béke

Krétán a görög intervenció sikerrel járt, Vasszosz ezredes csapatai a sziget legnagyobb részét ellenőrzésük alá vonták, a thesszáliai fronton azonban a törökök kerültek fölénybe. Április végén és május elején kemény harcok árán visszaszorították a görögöket, majd május 16-án Domokosznál döntő vereséget mértek rájuk. A görögök kénytelenek voltak tűzszünetet kérni, és a harcok május 20-án véget értek. Deligiannisz miniszterelnök már korábban, április 30-án benyújtotta lemondását az elveszített nemzetközi támogatás és a tengeri blokádnak miatt, utódja Dimitriosz Rallis lett. A nagyhatalmak nyomására született tűzszünet értelmében a görögök kénytelenek voltak kivonulni Krétáról, cserébe a török hadsereg leállította előrenyomulását északon. A harcokban 3748 görög és 4456 török katona esett el.¹⁴

Amikor Burián István osztrák-magyar követ 1897. augusztus 19-én Athénbe érkezett, az európai hatalmak már javában dolgoztak egy előzetes béke-megállapodás tervezetén. A konstantinápolyi nagyköveti konferencián megfogalmazott előzetes békefeltételeket a Porta komolyabb kifogások nélkül elfogadta, így szeptember 16-án sor kerülhetett az előzetes béke-megállapodás pontos megszövegezésére. A béke-megállapodáshoz három nyilatkozatot is csatoltak. Az első az Oszmán Birodalom kívánsága szerint egy független döntőbíróóság felállításáról szólt, melynek képviselőit a IX. cikkely értelmében a nagyhatalmak delegálják. A második kimondta a thesszáliai lakosság repatriálását, a harmadik pedig egy általános, mindkét fél számára kötelező amnesztiáról szólt. Szeptember 22-én a szultán ratifikálta az előzetes békeszerződést és az első két nyilatkozatot, míg az amnesztiáról szóló harmadikkal kivárt a végleges békeszerződésről szóló tárgyalások megkezdéséig.¹⁵

Görögországban az előzetes béke mindenkit lehangolt: az ország súlyos csapásként élte meg.¹⁶ Mindenki a közvetítő nagyhatalmakat vádolta azzal, hogy „a konstantinápolyi előzetes békeszerződés a legyőzött Görögországot még meg is alázta”.¹⁷ A görög király és a miniszterelnök lemondással fenyegetőzött. Dimitriosz Rallis, aki április 30-án váltotta Deligianniszt a miniszterelnöki székben, így panaszkodott Buriánnak az előzetes békefeltételek miatt: „Nem volt elég Görögország határait természetellenesen meghúzni, még nyomasztó háborús jóvátétel és ellenőrzés is sújtja. Ezeket az áldozatokat úgy várják el az országtól, hogy még csak világos formába sem öntötték őket, ami pedig lehetővé tenné a helyzet gyors megszüntetését. Jelenleg Thesszália kiürítése valójában Görögország régi hitelezőitől függ.”¹⁸

¹⁴ EKINCI: 78-88.

¹⁵ MOUTAFIDOU: 211.

¹⁶ *Burián an das Ministerium, Telegramm aus Athen*, 22. September 1897. Haus-, Hof- und Staatsarchiv (HHStA), Politisches Archiv (PA), Griechenland (XVI), Kart. 49. *Burián an Goluchowski, Bericht aus Athen*, 23. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

¹⁷ *Burián an Goluchowski, Bericht aus Athen*, 23. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

¹⁸ Uo.

A görög sajtó minden keserűségét a nagyhatalmakra zúdította, vádolva őket a közvetítés és a szigorú békefeltételek miatt, egyúttal a realitásoktól teljesen elrugaskodott javaslatokkal állt elő. Így például a görög lapok javasolták, hogy az ország kezdjen közvetlen tárgyalásokat a szultánnal, folytassa a háborút, vagy egyszerűen utasítsa el az előzetes békefeltételeket. E mellett az újságokban naponta jelentek meg miniszteri nyilatkozatok az „*európai politika szegényfoltjáról*” vagy a „*nagyhatalmak közvetítő szerepükkel való öncélú visszaéléséről*”. Csak néhány lap hívta fel a figyelmet az ország valós helyzetére, illetve arra, hogy „*Görögországnak nincs más választása, mint bátran elviselni szerencsétlensége következményeit.*”¹⁹

Athénben egyre többen gyanították, hogy az előzetes béke elleni tüntetéseket valójában nem más, mint maga a görög kormány szervezi. Burián szerint arról lehetett szó, hogy Rallisz miniszterelnök nem akarja politikai karrierjét a népszerűtlen békeszerződés aláírásával feláldozni, hanem ki akarja kényszeríteni saját lemondását, és a békefeltételek teljesítésének ódiáját a következő kormányra akarja hárítani.²⁰

1897. szeptember 27-én a görög kormány megkapta az előzetes békeszerződést és a nagyhatalmak közös jegyzékét. A parlament is összeült, hogy átvegye a békefeltételeket. Amint azt Burián helyesen megállapította, az egész sokkal inkább a kormány és a pártvezérek taktikázásáról szólt, mint magáról az előzetes békéről, mivel a szerződés ratifikálása az általános apátia és rezignáltság közepette nem ütközött komolyabb ellenállásba. Mindamellett a parlament megvonta a bizalmat kormánytól, és Rallisz miniszterelnök benyújtotta lemondását.²¹ Az új miniszterelnök Alexandrosz Zaimisz lett, aki a parlament feltétlen támogatását élvezte. Az új kormány átadta a nagyhatalmak képviselőinek a szeptember 27-i közös jegyzék átvételi elismervényét. Ezzel az előzetes békeszerződés Görögország által is elfogadottnak minősült.²²

Az előzetes békétől a végleges békeszerződésig

A közvetlen béketárgyalások október 21-én kezdődtek Konstantinápolyban. E tárgyalások során nem merültek fel komolyabb nézeteltérések Görögország és az Oszmán Birodalom között. A görög-török békeszerződést 1897. december 4-én írták alá Konstantinápolyban, és december 23-án a görög parlament is ratifikálta.²³

¹⁹ Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 30. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

²⁰ Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 23. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 30. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

²¹ Burián an das Ministerium, *Telegramm aus Athen*, 27. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an das Ministerium, *Telegramm aus Athen*, 28. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 30. September 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

²² Burián an das Ministerium, *Telegramm aus Athen*, 6. Oktober 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 7. Oktober 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an das Ministerium, *Telegramm aus Athen*, 10. Oktober 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

²³ Burián an Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 9. Dezember 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49. Burián an

A békeszerződés kimondta, hogy a török csapatok kisebb határkiigazításoktól eltekintve egész Thesszáliát kiürítik, Görögország pedig nagy összegű háborús jóvátételt fizet, ami a kiürítés előfeltétele, és amelynek teljesítését a nagyhatalmak képviselőiből álló pénzügyi ellenőrző bizottság felügyeli. Ami Krétát illeti, a konstantinápolyi szerződésben a Porta vállalta a halepai paktum végrehajtását. A következő évben aztán sorozatos incidenseket követően – nagyhatalmi nyomásra – az utolsó török csapatok is elhagyták a szigetet, és 1898. december 9-én megalakult az autonóm krétai állam. December 13-án megérkezett Görögországból György királyi herceg, I. György király második fia, és átvette Kréta kormányzását. A sziget tehát formálisan továbbra is a szultán fennhatósága alatt maradt, de széles körű autonómiát élvezett, és a rend fenntartásáról nemzetközi haderő gondoskodott. Az eredmény teljes mértékben az európai nagyhatalmak kívánságának megfelelően alakult: az erőegyensúlyban nem történt változás és lényegében minden maradt a régiben.²⁴

Az előzetes és a végleges békeszerződés aláírása közötti időszakban az osztrák-magyar külügyi vezetést két kérdés foglalkoztatta elsősorban: a boszniai önkéntesek ügye és a Keleti Vasutak követelése a Portával szemben.

Már augusztus elején olasz újságok révén nyugtalanító hírek érkeztek a Ballhausplatz-ra a török hadseregben harcoló bosnyák önkéntesekről. A hivatalos olasz kormánylap, az *Italie* augusztus 1-jén „*Les Bosniaques et l' Autriche*” címmel közölt cikket, amelyben azt állította: azok a boszniai muzulmánok, akik a görög-török háború idején elhagyták Bosznia-Hercegovinát, hogy önkéntesként a török hadseregben harcoljanak, a háború után sem hajlandók visszatérni Boszniába. Az olasz újság szerint inkább feladták otthoni birtokaikat, és szerény, új életet kezdtek Törökországban, minthogy visszatérjenek az osztrák-magyar uralom alá. A boszniai önkéntesek magatartása az *Italie* szerint a konstantinápolyi nagykövetek között és általában diplomáciai körökben kedvezőtlen színben tüntette fel a Kállay Béni közös pénzügyminiszter vezette boszniai osztrák-magyar igazgatást.²⁵

Szeptember végén olyan hír jutott el a közös pénzügyminiszterhez, hogy bizonyos konstantinápolyi körök a török győzelmet kihasználva a mohamedán egység gondolat terjesztésén munkálkodnak, és szorosabbra kívánják fűzni az Oszmán Birodalom kapcsolatait a határokon kívül élő mohamedánokkal. A hírekből kitűnt, hogy mindez a névleg oszmán fennhatóság alatt álló, de az 1878-as berlini kongresszus óta osztrák-magyar igazgatás alatt álló Bosznia-Hercegovina esetében sincs másként, és már meg is született a döntés, hogy ügynököket küldenek a területre. Kállay a külügyhöz fordult. A konstantinápolyi osztrák-magyar nagykövet, Heinrich Calice gróf²⁶ azt az utasítást kapta: járjon utána a híreknek, és ha valóban ügynököket készülnék küldeni Boszniába, derítse ki, kiket és mikor.²⁷

Gołuchowski, *Bericht aus Athen*, 23. Dezember 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

²⁴ EKINCI: 88-89.

²⁵ MOUTAFIDOU: 230.

²⁶ Heinrich Joseph Aloys Graf von Calice (1831-1912) 1880-tól 1906-ig volt az Osztrák-Magyar Monarchia konstantinápolyi nagykövete.

²⁷ MOUTAFIDOU: 230-231.

Calice nem tudta megerősíteni a boszniai muzulmánok által tervezett és a megszállt tartományokra irányuló agitációról szóló híreket. Informátora úgy értesült, hogy a szultán figyelmét túlságosan lekötik más, fontosabb politikai kérdések, minthogy Boszniával foglalkozzon. A konstantinápolyi bosnyák emigránsok mozgalmának vezetőiről, akik korábban már megpróbáltak agitátorokat küldeni Boszniába, Calice megtudta, hogy egyikük betegen fekszik egy Konstantinápoly melletti kisvárosban, míg egy másik vezető éppen telekvásárlásra készül. Calice mindebből arra következtetett, hogy bár a szultáni palotában foglalkoztatott bosnyákok mind a boszniai emigránsokkal, mind az osztrák-magyar uralommal elégedetlen boszniai muzulmánokkal jó viszonyt ápolnak, ennek ellenére az agitátorokról szóló híreknek nem kell különösebb jelentőséget tulajdonítani. Értesülései szerint a szóban forgó boszniai muzulmán körök inkább rezignáltak és az oszmán határvidékeken egyre növekvő szerb agitáció veszélyével vannak elfoglalva.²⁸

A konstantinápolyi osztrák-magyar nagykövet figyelmét 1897 októberétől már egy másik ügy, a Keleti Vasutak kérdése kötötte le. Az osztrák-magyar érdekeltségű vasúttársaság ugyanis komoly követelésekkel lépett fel a Portával szemben a háború és Thesszália török megszállása miatt keletkezett veszteségeiért. Október 15-ikén a szultán audiencián fogadta Calice-t, ahol a nagykövet igyekezett meggyőzni őt a követelések jogosságáról. Emlékeztette az Osztrák-Magyar Monarchiának a legutóbbi keleti válság és a béketárgyalások során tanúsított jóindulatára, és hangsúlyozta, hogy ez a politika nemcsak konzervatív elveken, hanem a szultán és birodalma iránti baráti viszonyon alapszik. Calice megemlítette, hogy míg az osztrák-magyar kormány alapján véve törökbarát politikája a szultán és a Porta javára vált, addig a Keleti Vasúti Társaság követelései rendre figyelmen kívül maradtak. Az osztrák nagykövet felhívta a figyelmet arra, hogy egy osztrák-magyar társaság követeléseinek figyelmen kívül hagyása olyan hatással lehet a hazai közvéleményre, és a parlamentben is olyan reakciókat válthat ki, amelyek alaposan megnehezíthetik a Portával szembeni jóindulatú politika fenntartását. Végül határozottan kijelentette, hogy egyedül a tények fogják eldönteni, milyen mértékben tudja a bécsi kormány a jövőben tekintetbe venni a Porta érdekeit és kívánságait.²⁹

Az október 17-i török minisztertanácson Mahmud Dzselaaladdin pasa megerősítette, hogy a társasággal szemben fennálló tartozás annak a szerződésnek a következménye, amelyet Zihni pasa miniszterként a társasággal kötött, ezért a társaság követelései kétségkívül jogosak. A Keleti Vasút hivatalosan elismert követelései elérték a 9 millió frankot. A szultán Calice-al folytatott megbeszélése után a palotába hívatta minisztereit, hogy megtárgyalják az ügyet. A tárgyalásnak azonban nem volt kézzelfogható eredménye.³⁰

---

²⁸ Calice an Goluchowski, *Bericht aus Bujukdere*, 21. Oktober 1897. HHStA, PA, Türkei (XII), Kart. 168.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo. Calice an Goluchowski, *Bericht aus Konstantinopel*, 11. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168.

November elején a Porta azzal a kérelemmel fordult a konstantinápolyi székhelyű Ottomán Bankhoz³¹, hogy a háborús jóvátétel terhére bocsásson rendelkezésére 800.000 fontot. A bank azt szabta a kölcsönfolyósítás feltételéül, hogy az ügyletet a nagyhatalmak hivatalosan is hagyják jóvá azzal, hogy mindez Thesszália gyorsabb kiürítését fogja szolgálni. Calice azt javasolta Goluchowski-nak, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia a török nagykövet minden kérését az üzemeltető társaság követeléseire hivatkozva ideiglenesen utasítsa el. Calice a törökök rossz pénzügyi helyzetét ismerve arra számított, hogy ez a lépés hatásos lesz. Az osztrák-magyar nagykövet meg volt győződve: nem szabad tovább túrni, hogy a Porta semmibe vegye a társasággal és a felette védnökséget vállaló nagyhatalommal szemben fennálló kötelezettségeit. Ezért további nyomásgyakorlásként azt a lehetőséget is megvitatta a társaság főigazgatójával, hogy leállítsák a vasútközlekedést, és ebben a társaságot az osztrák-magyar kormány támogatni fogja. A főigazgató is úgy vélte, hogy mindez hatékony intézkedésnek bizonyulhat, mivel a Portának önállóan semmiképp nem állna módjában újból üzembe helyezni a vasutat.³² Calice meg volt győződve, megérett az idő arra, hogy keményebb hangot üssön meg a Portával szemben. És Goluchowski külügyminiszter jóváhagyta ezt a taktikát.³³

A Keleti Vasutak ügyében Németország is támogatta az Osztrák-Magyar Monarchiát. A Wilhelmstrasse utasította konstantinápolyi nagykövetét, hogy Calice lépéseit minden esetben támogassa. A keleti vasút ügyében ugyanis német érdekek is sérültek, így a német kormánynak kapóra jött, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia kifejezett kérésük nélkül is képviseli érdekeiket.³⁴

Calice taktikája hamar meghozta a sikert. 1897. november 20-án az osztrák-magyar nagykövet átvehette a Porta és a vasúttársaság közti új megállapodás szövegét.³⁵ Közben a Porta az Ottomán Bankkal kötött 800.000 fontra szóló kölcsönügylet eredményeként 200.000 fontnyi előleghez jutott. December elején a Keleti Vasút igazgatója jelentette, hogy a Porta – ígéretéhez híven – átutalt 100.000 fontot, és erről az üzemeltető társaságot értesítette.³⁶

Az Ottomán Bank azonban addig nem volt hajlandó további összegeket folyósítani a török kormány részére, amíg a nagyhatalmak konstantinápolyi nagykövetei az ügyletet jóvá nem hagyják. Az orosz és francia nagykövet hajthatatlansága miatt azonban lehetetlennek látszott a megegyezés. Oroszország és Franciaország ragaszkodott ahhoz, hogy a hitelezési ügyletet Thesszália

---

³¹ Az Ottomán Bankot 1856-ban alapították közös vállalkozásként brit befektetők, a francia Banque de Paris et des Pays-Bas, illetve a török kormány.

³² *Calice an das Ministerium, Telegramm aus Konstantinopel*, 8. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168. *Calice an Goluchowski, Bericht aus Pera*, 10. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168. *Calice an das Ministerium, Telegramm aus Pera*, 14. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168. *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 11. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168.

³³ *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 25. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168.

³⁴ MOUTAFIDOU: 234.

³⁵ *Calice an das Ministerium, Telegramm aus Konstantinopel*, 20. November 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168.

³⁶ *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 9. Dezember 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168.

kiürítéséhez kössék, ezt azonban a Porta elutasította. Csak 1898 januárjában sikerült megegyezésre jutni, ami végül lehetővé tette a Porta és az Ottomán Bank közti ügylet lebonyolítását.³⁷

Görögország pénzügyi helyzetének rendezése

A görög háborús jóvátétel és az állam pénzügyi helyzetének rendezése ügyében azonban már nem volt ilyen összhang az európai nagyhatalmak között. Miután az ideiglenes pénzügyi ellenőrző bizottság – amelynek feladata az volt, hogy kidolgozza a Nemzetközi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság munkájának kereteit és módszereit – elvégezte munkáját, Athénben összeült a hat nagyhatalom képviselőiből álló Nemzetközi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság. 1897. december 15-én Bernhard Bülow német külügyi államtitkár arra kérte Goluchowski külügyminisztert, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia támogassa a görög pénzügyek ellenőrzésével kapcsolatos német programot. A német államtitkár hangsúlyozta, hogy személyesen Vilmos császár is figyelemmel kíséri az ügyet, mivel számos német kisbefektető – főleg katonák, állami alkalmazottak, valamint ezek özvegyei – szerény megtakarításaikat görög kötvényekbe fektették. Goluchowski a kérésnek eleget tett, és utasította az osztrák-magyar küldöttet, hogy támogassa német kollégáját a pénzügyi ellenőrző bizottságban.³⁸

Időközben azonban a pénzügyi ellenőrző bizottság 5:1 arányban leszavazta a német küldöttet, és a német elképzelésekhez képest erősebb árfolyamot állapított meg az aranydrachma számára. A görög fizetőeszköz erősödéséből származó haszon pedig a hitelezőknek osztozniuk kellett a görög kormánnyal. Az öt küldött egyetértett abban, hogy a magasabb drachmaárfolyamra vonatkozó német javaslat olyan terheket róna a megrendült pénzügyi helyzetben lévő Görögországra, amiket az nem bírna el. Azzal érveltek, hogy új hitel esetén az 5 százalékos kamatból kiindulva a görög államnak még arra sem maradna elég tőkéje, hogy akár a legszükségesebb kiadásait fedezni tudja. Ez volt egyébként az egyetlen vitapont, amelyet a bizottság tevékenysége során nem egyhangúan fogadott el.³⁹

Bülow azzal számolt, hogy az ellenőrző bizottságban a hármas szövetség másik két tagja támogatni fogja a német elképzeléseket, ezért a fejlemények alaposan meglepték, és aggodalommal töltötték el. Ragaszkodott ahhoz, hogy egy döntés csak akkor lépjen hatályba, ha az a küldöttek egyhangú határozatán alapul, és elszánta magát, hogy ebben a kérdésben nem enged. Az olasz küldött által okozott bonyodalmakat Bülow úgy próbálta megoldani, hogy egyenesen Visconti-Venosta olasz külügyminiszterhez fordult, meggyőznie azonban nem sikerült. Visconti-Venosta mindössze annyit ígért, utasítja az olasz küldöttet, hogy próbáljon mérsékelte

---

³⁷ *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 23. Dezember 1897. HHStA, PA, XII, Kart. 168. *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 6. Januar 1898. HHStA, PA, XII, Kart. 169. *Calice an Goluchowski, Bericht aus Konstantinopel*, 20. Januar 1898. HHStA, PA, XII, Kart. 169.

³⁸ MOUTAFIDOU: 226.

³⁹ *Burián an das Ministerium, Telegramm aus Athen*, 16. Dezember 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.

álláspontot képviselni. Az olasz külügyminiszter válaszában felhívta a figyelmet arra, hogy míg a berlini kormánynak az elégedetlen hitelezők felháborodásával, addig az olasz kormánynak a közvélemény görög-barát hangulatával kell számolnia. Visconti-Venosta szerint a német kormány ellenállása megzavarhatja az általános egyetértést és így akár a háborús károk felszámolására szánt hitel folyósítását is. Az olasz külügyminiszter hangsúlyozta, hogy a megegyezés minden félnek egyformán érdeke. A német nagykövetnek, aki mindenért az olasz kormányt okolta, Visconti-Venosta úgy válaszolt, hogy az olasz küldöttet már nem utasíthatja arra, hogy másként szavazzon, viszont hajlandó minden olyan közvetítési javaslatot támogatni, amellyel a többi hatalom is egyetért.⁴⁰

Bülow Gołuchowskinál sem járt több sikerrel. Az osztrák-magyar külügyminiszter válaszában hangoztatta, hogy az osztrák-magyar küldött továbbra is együttműködik német kollégájával, viszont azon kérdésekben, melyekben a küldöttek a német előterjesztésekkel szembehelyezkednek, az osztrák-magyar küldött is csak közvetítő szerepre vállalkozhat. Gołuchowski most Bülow korábbi érvelését használta fel: mivel a német kormány is azon a véleményen volt, hogy a részvevő nagyhatalmak közül bármelyiknek jogában áll megakadályozni a bizottság döntéseit, ezért csak kompromisszummal lehet az eltérő érdekeket összeegyeztetni. Ennek szellemében utasította Gołuchowski az osztrák-magyar küldöttet arra, hogy közvetítsen a német és a többi küldött között.⁴¹

Nem sokkal ez után megszületett a kompromisszumos döntés: marad az alacsonyabb drachmaárfolyam, viszont az árfolyam feljavításából származó nyereséget úgy osztják fel, hogy abból 40 százalék a görög kormányt illeti, 60 százalék pedig a hitelezőket. Az osztrák-magyar küldött arra kérte Gołuchowskit, hogy e feltételeket ajánlja elfogadásra a német kormánynak. Hozzáfűzte, hogy az orosz kormány Görögországot lehetőség szerint kímélni szeretné. Hangsúlyozta, hogy a kérdés további feszegetése beláthatatlan bonyodalmakhoz vezetne. Tekintettel arra, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia és Olaszország nem adta feltétlen támogatását, csak közvetítői szerepre vállalkozott, nem volt meglepő, hogy Bülow készen mutatkozott az engedményekre, így a javaslatot végül a német kormány is elfogadta.⁴²

Egy keleti válság tanulságai

A kréti válság és a nyomában kirobbant görög-török háború egyik tanulsága abban állt, hogy Görögország – provokatív külpolitikája és súlyos veresége ellenére – a nagyhatalmak status quo fenntartására irányuló politikájának köszönhetően nagyobb veszteségek nélkül tudott kikeveredni a konfliktusból. A görög vezetés rosszul mérte fel saját mozgásterét, és ehhez igazította elhibázott külpolitikáját. A thesszáliai határ csekély módosítása és a háborús jóvátétel mellett azonban az

---

⁴⁰ MOUTAFIDOU: 227-228.

⁴¹ *Gołuchowski an Burián, Telegramm, Wien, 24. Dezember 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.*

⁴² *Burián an das Ministerium, Telegramm aus Athen, 28. Dezember 1897. HHStA, PA, XVI, Kart. 49.*

ország pénzügyei nemzetközi ellenőrzés alá kerültek, ami aligha egyeztethető össze az állami szuverenitással. A Nemzetközi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság tevékenysége viszont sajátos módon a görög állam pénzügyi helyzetének hosszú távú rendeződését hozta. E mellett György herceg krétai kormányzóvá való kinevezése előkészítette a sziget Görögországhoz való csatlakozását.

A nagyhatalmak Oszmán Birodalom feletti gyámkodása a mostani válság során abban nyilvánult meg legszembetűnőbben, hogy a háborúzó felekre ráerőltetett tűzszünettel és az előzetes békével valójában ők szabták meg a török győzelem mértékét. A török hadsereg, a minisztertanács és a közvélemény is határozottabb fellépést várt volna el az ország részéről, de a szultánt a győzelem ennél nagyobb érvényesítésére nem tudták rávenni. Ugyanakkor a határvonal szerény módosítása és a jelentős háborús jóvátétel mellett az Oszmán Birodalom nemcsak határain belül és a muzulmán világban, hanem egész Európában növelte tekintélyét. A birodalom bebizonyította, hogy külső támadás esetén képes megvédeni magát, ezzel pedig – egy időre legalábbis – elmúlt a birodalom szétesésének és a keleti kérdés eszkalálódásának veszélye.⁴³

Az 1897-es görög-török háború Gołuchowski osztrák-magyar külügyminiszter szerint magában hordozta a veszélyt, hogy a válság az egész balkáni térségre kiterjed, és a keleti kérdés újra aktuálissá válik. Eleinte az európai hatalmak – tartva attól, hogy az Oszmán Birodalom teljesen szétesik – szolidárisak voltak egymással, és nyilvánvaló ellentéteik dacára képesek voltak a közös fellépésre. Az osztrák-magyar külpolitika a válság során végig arra törekedett, hogy a konfliktust amennyire csak lehet, korlátozza, az európai hatalmak együttműködését fenntartsa és ezzel együtt az egyes nagyhatalmak önálló akcióit megakadályozza.⁴⁴

A görög-török konfliktus ismét felszínre hozta az Osztrák-Magyar Monarchia régi félelmét, hogy az esetleges görög győzelem követendő példaként szolgálhat a balkáni szláv államok számára, és felbátorítja a Monarchián belül élő – elsősorban szláv – nemzetiségeket. A görögök veresége ilyen értelemben kapóra jött a Monarchiának. Görögország viszont nem gyengült meg annyira, hogy nem szláv nemzeti államként nem tarthatta volna meg fontos balkáni szerepét Gołuchowski külpolitikai rendszerében.⁴⁵

Az 1897-es szentpétervári Balkán-egyezménnyel új időszak kezdődött az osztrák-magyar-orszói kapcsolatokban, egyúttal az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikai irányváltását is jelezte. A szentpétervári osztrák-magyar és orosz közeledés megmutatta, hogy a két állam immár másként viszonyul az időről időre visszatérő balkáni válságokhoz, illetve jelen esetben a görög-török konfliktushoz. A status quo fenntartására vagy esetleg közös megváltoztatására irányuló konzervatív együttműködés jegyében a két külügyminiszter az orosz fővárosból óva intette a balkáni államokat bármilyen beavatkozástól. A görög vereség után pedig sikerrel állapodtak meg a további együttműködésről. A szentpétervári

---

⁴³ MOUTAFIDOU: 244.

⁴⁴ SOSNOSKY: 113-118.

⁴⁵ DIÓSZEGI István: *Az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikája*, Budapest, 2001. 97-101.

megegyezés óta ez volt az első konkrét osztrák-magyar-orosz együttműködés a Balkánon, amelynek során közösen gyakoroltak nyomást Németországra.⁴⁶

A határkérdésben Berlin Szentpétervárt részesítette előnyben, viszont cserébe elvárta, hogy a háborús jóvátétel és a görög pénzügyek nemzetközi ellenőrzése ügyében a német érdekek érvényesüljenek, és ebben Oroszország támogassa. Németországnak a válság folyamán a pénzügyi szempont, a hitelezők érdekeinek védelme volt a legfontosabb. Németországot aggodalommal töltötte el, hogy azok az országok, amelyek nem birtokoltak görög értékpapírokat – az Osztrák-Magyar Monarchia, Olaszország és Oroszország – eredetileg nem szándékoztak részt venni az athéni Nemzetközi Pénzügyi Ellenőrző Bizottságban. Berlin rá volt utalva a szövetségesekre, mert csak így volt képes elhárítani a bizottságon belüli elszigetelődést. Ezért próbálta mindenáron meggyőzni az Osztrák-Magyar Monarchiát és Olaszországot a részvétel fontosságáról, de amint azt az athéni NPEB tevékenységének kezdeti szakasza mutatta, Berlin nem tudta Bécs és Róma korlátlan támogatását megszerezni.⁴⁷

Az Osztrák-Magyar Monarchia célja az volt, hogy az új megegyezés jegyében Oroszország politikáját támogassa, és hogy a német-orosz vitában – bár eleinte inkább az oroszokat pártolva – közvetítsen a két nagyhatalom között. Gofuchowski annak ellenére elsőbbségben részesítette az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország közötti kapcsolatokat, hogy a Monarchia számára nem csökkent a kettős és a hármas szövetség fontossága. Az oroszokhoz való közeledés Gofuchowskiénak nagyobb mozgásteret biztosított, de ezt Németország nem mindig nézte jó szemmel. Viszont sem Oroszországnak, sem Németországnak nem sikerült a Monarchiát Anglia ellen fordítani.⁴⁸

Olyan kisebb horderejű kérdések, mint például a bosnyák önkéntesek ügye, megmutatták, hogy az államok között lappangó ellentétek válsághelyzetekben újra időszzerűvé válhatnak. A Keleti Vasút ügye pedig jó példa arra, hogy a nagyhatalmakat, illetve az Osztrák-Magyar Monarchiát az egymás ellen hadakozó görög és török államhoz is komoly pénzügyi érdekek fűzik, és hogy ezen érdekek akár keményebb politikai fellépésre is ösztönözhetik őket.

Ami a thesszáliai és krétai muzulmánok további helyzetét illeti, erről így írt Burián István barátjának, Thallóczy Lajosnak Bécsbe: „A görögök a mohamedánokkal a királyságban, azaz Thesszáliában, sehogy sem bánnak, ignorálják őket. Van még jó számú török földbirtokos ott. Nem bántják őket, de a tendencia a birtokeladásra és a kivándorlásra megvan. Lassítja a processzust a vevők hiánya. A vakufokkal görög részről nem törődik senki. Sok, úgy látszik, nincs. Ami van, török kézen van, s valószínűleg csendesen elsajátítatik”.⁴⁹

Krétával kapcsolatban Buriánnak nem voltak közvetlen információi, ezért a helyi osztrák-magyar konzul segítségét kérte: „Krétában, ottani konzulunk

---

⁴⁶ Uo. 101-103.

⁴⁷ MOUTAFIDOU: 243.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Burián István levele Thallóczy Lajoshoz. Athén, 1900. július 10. OSZK Kézirattár, Fond XI/166.

véleménye szerint, a mohamedánok sorsa meg van pecsételve. 50 000 vannak, kerek számban, még, mindannyian három városban összezsúfolva. Földbirtokukat elfoglalni nem merik, habár hivatalosan meg van nekik engedve. De tudják, hogy a keresztény nép többé őket közepében meg nem tűri. Vándorolnak ki folyamatosan, tarthatatlanul, most kevésbé rohamosan, mint kezdetben. György herceg mindent megtett, hogy visszatartsa őket, érzi, mily nagy veszteség a szigetre nézve gyér népessége egy negyed részének elvesztése, de mind hiába. Erősebb az évszázados megférhetetlenség. Mohamedánnak áttérni törvényesen lehet, de gondolom, nincs példa rá, hogy valaki élt volna e joggal” – írta Athénból 1900 nyarán.⁵⁰

---

⁵⁰ Uo.

